

اصول جنگ و ارتباط آن در عملیات ویژه و مشترک

قدرت الله پیرزادفرد

نیروی عملیات ویژه (SOF) Special Operations Force

چکیده

اصول جنگ حاصل تجارب جنگ هایی است که توسط ملل مختلف از درگیری های قومی تا جنگ جهانی با توجه به اختلافات، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی، نظامی، عقیدتی و ... بوجود آمده و هر کشوری/ ملتی اصول جنگ خاص خود را به عنوان حقایق حاکم بر اجرای جنگ در میدان نبرد گزینش نموده است. اصول جنگ ثابت بوده و در انواع عملیات های نظامی حاکمیت دارند. این مقاله به بررسی اصول نه گانه جنگ و ارتباط آن با عملیات ویژه و عملیات مشترک و نیز در سطوح مختلف جنگی یعنی سطوح تاکتیکی، عملیاتی و راهبردی می پردازد.

مقدمه:

عملیات ویژه اصطلاحی است که امروزه بیش از پیش مورد توجه و بحث محافل نظامی قرار می گیرد. به یقین عملیات ویژه به نوع جدیدی از جنگ و ستیز بشر به منظور زیاده طلبی و یا مبارزه وی برای احقاق حق نیست و شاید همزمان با زندگی اولیه انسان آغاز شده است. با گذشت

زمان، افزایش دانش بشر از محیط و شناخت وی از روحیات و توانایی ها و نقاط ضعف خود، پیشرفت علوم، پیدایش فناوری جدید و پیشرفت آن در کلیه اموری که انسان در آن دخالت دارد تاثیر گذاشته است و این روند روبه توسعه طوری است که در شیوه ارائه و اجرای عملیات ویژه و جنگ های نامنظم بی تأثیر نخواهد بود.

عملیات ویژه و نقش نیروی ویژه در آماده سازی و پشتیبانی آن از جنگ متعارف در انواع عملیات نظامی بخشی از عملیات جنگی محسوب گردیده، همانگونه که در این مقاله بیان شده است، برای به کارگیری نیروی عملیات ویژه **Special Operations Force** می توان از ساختارهای سازمانی مختلفی استفاده کرد. برخی از این ساختارها برای اجرای عملیات در زمان جنگ یا عملیات طولانی مدت و برخی دیگر در زمان صلح و برای عملیات کوتاه مدت مناسب هستند. بهر حال نوع سازماندهی و به کارگیری نیروی ویژه به اهداف معین، شرایط و محیط عملیاتی بستگی دارد. نوع فرماندهی و کنترل نیروی ویژه معمولاً توسط خود نیرو انتخاب و اعمال می شود. نیروی ویژه به منظور تسهیل یکپارچگی و همگامی با کلیه سطوح نیروی مشترک رابطه نزدیک برقرار می کند.

کاربرد عملیات ویژه در جنگ های نامتعارف و یا در شرایط نامتقارن در ارتباط با عدم توازن قوا و تقابل نیرویی (نیروی ضعیف تر در مقابل نیروی برتر) مورد توجه کارشناسان نظامی قرار دارد. این موقعیت در شرایط عملیات ویژه **Special Operations** با تکیه بر مهارت فنی، تاکتیکی و بهره گیری از مهارت های تخصصی و اغلب نامتعارف جنگی همراه با انعطاف پذیری، خلاقیت، ابتکار و اعتماد به نفس حاصل می گردد. گرچه این عملیات توسط یک نیروی ویژه انجام می گیرد اما پشتیبانی و هماهنگی آن با سایر نیروها امری ضروری است.

غیر از کاربرد نیروی عملیات ویژه در پشتیبانی از انواع عملیات نظامی، ممکن است این نیرو در سطوح تاکتیکی، عملیاتی، راهبردی جنگ نیز به کار گرفته شود.

کلید واژه ها: عملیات ویژه، اصول نه گانه جنگ، عملیات ویژه در شرایط متعارف و غیر متعارف.

ویژگی های عملیات ویژه

عملیات ویژه دارای ویژگی های مرتبط به خود است که در مجموع آنرا از سایر عملیات های نظامی متعارف متمایز می سازد. طرح ریزی و اجرای این عملیات می تواند بگونه ای باشد که بر اراده رهبری کشور بیگانه تاثیر گذار بوده و شرایط را با اهداف و مقاصد راهبردی کشور همسو نماید. این کار مستلزم درگیری طولانی مدت برای دستیابی به نتایج مطلوب می باشد و از سوی دیگر عملیات نیروی ویژه ممکن است به صورت عملیات آفندی همگام با پذیرش خطر پذیری و پی آمد سیاسی بالا به منظور دست یابی به اهداف راهبردی مهم و با ارزش و اغلب حساس و حیاتی از نظر زمان در منطقه هدف، اجرا شود.

عملیات ویژه و اصول جنگ در شرایط متعارف:

کاربرد این اصول در عملیات ویژه همانند عملیات رزمی متعارف حائز اهمیت می باشد طراحان عملیات ویژه باید به اصول جنگ و چگونگی ارتباط آن با عملیات ویژه و همچنین اثرات مفید و همسو نمودن آن با عملیات متعارف توجه نمایند.

عملیات ویژه:

عبارت از عملیاتی است که به منظور وصول به اهداف - نظامی - اقتصادی - اجتماعی - سیاسی و اطلاعاتی که توسط نیرو یا نیروهایی که به طور تخصصی سازمان یافته، آموزش دیده اند و مجهز به ابزار و تجهیزات ویژه نظامی می باشند که در مناطق حیاتی و حساسی از نظر

سیاسی، منطقه ممنوعه و یا تحت اشغال دشمن می باشد انجام می گیرد. این عملیات در کلیه عملیات نظامی به طور مستقل یا همگام با عملیات نیروهای متعارف اجرا می شود. اغلب اوقات اجرای عملیات ویژه به دلیل ملاحظات سیاسی - نظامی که نیاز به روش های پنهان و یا نه چندان آشکار در سطح ملی دارد، اجرا می گردد. عملیات ویژه از حیث (خطر جانی، ابعاد سیاسی، مهارت یگانی، شیوه به کارگیری نیرو، عدم وابستگی به پشتیبانی خودی و وابستگی به اطلاعات کامل عملیاتی و امکانات محلی)، با عملیات متعارف تفاوت دارد و جز جدایی ناپذیر عملیات رزمی در انواع عملیات نظامی است. هنگامی که این عملیات بطور یکجانبه در پشتیبانی از اهداف ملی اجرای می شود، بخش عمده آن به منظور افزایش موفقیت عملیات رزمی طرح ریزی و اجرا می گردد. عملیات ویژه همیشه پشتیبان و مکمل عملیات متعارف است و هیچگاه در رقابت با آن به کار نمی رود.

عملیات اصلی نیروی ویژه

سازماندهی، آموزش و تجهیز نیروی ویژه بر اساس اهداف اصلی و اجرای عملیات به شرح زیر عنوان می گردد:

- ۱ - درگیری مستقیم
- ۲ - عملیات ویژه شناسایی
- ۳ - پدافند داخلی در کشور بیگانه
- ۴ - جنگ غیر متعارف
- ۵ - مبارزه با تروریسم
- ۶ - عملیات روانی
- ۷ - عملیات غیرنظامی
- ۸ - جلوگیری از گسترش سلاح های کشتار جمعی
- ۹ - عملیات اطلاعاتی

مأموریت اصلی نیروی ویژه معمولاً ثابت و در پیروی از دکترین نظامی کشور است و کمتر تغییر می پذیرد زیرا تغییر فعالیت های جانبی آن که ناشی از دگرگونی های فضای بین المللی است سریع تر روی می دهد. موفقیت نیروی ویژه برای دست یابی به اهداف راهبردی معمولاً نیاز به تجهیزات، نفرت و تاکتیک فنون و روش های ویژه دارد که فراتر از دکترین نیروهای متعارف است.

انواع عملیات جانبی نیروی ویژه

عملیات جانبی نیروی ویژه شامل موارد زیر است:

- (۱) - پشتیبانی از نیروهای ائتلاف (۵) - کمک های بشردوستانه
- (۲) - عملیات تجسس و نجات (۶) - همکاری امنیتی
- (۳) - مقابله با قاچاق مواد مخدر (۷) - اقدامات ویژه
- (۴) - خنثی سازی میدان های مین

این نیرو مأموریت های جانبی را با استفاده از امکانات و توانمندی های نیروی اصلی در جهت اهداف مأموریت آن اجرا می نماید.

فرماندهی و کنترل:

اعزام نیروی ویژه به منطقه عملیاتی تحت امر فرمانده منطقه جغرافیایی و یا سرزمینی منطقه، نیروی زمینی صحنه عملیات یا از طریق نیروهای مسلح، هر یک از نیروهای سه گانه که در عملیات به صورت فرماندهی یگان مرکب موقت یا فرماندهی نیروی مشترک تابعه ابلاغ می گردد، قرار می گیرند. عملیات ویژه نیاز به برنامه ریزی دقیق و جز به جز، اطلاعات کامل و آشنایی با فرهنگ و زبان بومی منطقه ای که مأموریت در آن اجرا می شود را دارد. آموزش سخت و تمرین طاقت فرسا در جهت اجرای مأموریت، جزء ضروریات اجرای عملیات است. عملیات ویژه اغلب در فاصله ای دور از پایگاه اجرا می شود و در آن از سامانه های ارتباطی پیچیده، تجهیزات ورود و پشتیبانی جهت نفوذ به خاک دشمن در منطقه

ممنوعه و حساس از نظر سیاسی و بازگشت به پایگاه اصلی استفاده می شود.

عملیات ویژه و اصول جنگ در شرایط نامتعارف

اصول جنگ عملیات متعارف شامل عملیات ویژه نیز می گردد. بهر حال در برخی موارد اصول خاصی وجود دارد که به دلیل اجرای عملیات ویژه توسط یگان‌های کوچک و به ندرت با آرایش یگان بزرگ و منابع قابل توجه اجرا می گردد، بنابر این ضروری است طراحان عملیات ویژه دانش و آگاهی صحیح و کاملی از اصول جنگ داشته و چگونگی ارتباط آن را با عملیات ویژه بدانند. این اصول زیر بنای مهمی در امر آموزش بوده و جهت کسب مهارت و کاربرد آن در جنگ ضروری می باشند. بنابراین در این مقاله برای درک بهتر، این اصول به شرح زیر تعریف و تا حد امکان توصیف می شوند. (ارتباط اصول جنگ در نمودار مشخص گردیده است)

الف - اصل هدف:

یعنی هدایت هر گونه عملیات نظامی به سمت هدفی روشن، قطعی، قابل دسترسی و در اکثر موارد قابل نگهداری.

کاربرد آن در عملیات ویژه: بهترین شکل اجرای عملیات ویژه، پشتیبانی مستقیم از اهداف فرمانده است. تمرکز عملیات ویژه جهت اجرای مأموریت برای دست یابی به اهداف عملیات به شیوه ای است که با اهداف راهبردی فرمانده نیروی مشترک هماهنگ باشد.

ب - اصل آفند:

موثرترین و قطعی ترین عمل آفندی برای دستیابی به هدف و کسب و حفظ ابتکار عمل و بهره برداری از آن.

نظریه ((کولمارفن درگوتز)): در مورد برخورداری از امتیازات اصل آفند گفته است ((سیاستمدار باید بداند جنگ افزارهایش آماده جنگ

است و دریابد که ورودش به جنگ غیر قابل اجتناب است و اگر در پیش گامی اقدام به تک، از خود تردید نشان دهد در این صورت در مورد کشورش مرتکب گناهی شده که مترادف با جنایت است))

کاربرد ذاتی اصل آفند در عملیات ویژه: ماهیت تک ور بودن آن است، زیرا برای بازدارندگی و تحمیل اراده بر دشمن، اقدام به ضربه زدن یا درگیری با او است.

پ - اصل تمرکز قوا:

اصل تمرکز قوا یعنی ((تمرکز دادن تاثیرات توان رزمی تعیین کننده در زمان و مکان قطعی)) اصل تمرکز در بعد راهبرد به مفهوم برتری قدرت ملی در مناطق یا منطقه ای است که منافع حیاتی ملی در معرض خطر یا تهدید قرار دارد، یا به آن وسیله به منافع ملی دسترسی پیدا خواهد شد.

نظریه سون تزو: اگر شاهین با یک ضربه می تواند استخوان های طعمه و شکار خود را درهم شکند به این دلیل است که او ضربه را در لحظه معین بر نقطه معین (قطعی) فرود می آورد.

کاربرد آن در عملیات ویژه به منظور کسب نتایج قاطع در زمان و مکان بحرانی و حساس می باشد. تمرکز نیرو بیشتر روی توان رزمی است.

نظریه چانگ یو: چانگ یو گفته است به کار بردن عده های زبده و نخبه به منزله "پیکانی شکافنده" در محل معین، یکی از اساسی ترین و مهمترین تدابیر فرماندهی به هنگام نبرد است.

ت - اصل صرفه جویی در قوا:

صرفه جویی در قوا یعنی ((اختصاص حداقل توان رزمی ضروری به تلاش های فرعی)). اجرای درست اصل صرفه جویی در قوا به یک قضاوت سلیم و منطقی در خصوص توزیع نیروها و منابع نیاز دارد. در

واقع باید ابزار جنگ را با اهداف آن هماهنگ نمود، هیچ بخشی از قوا را نباید هرگز بدون هدف و منظور رها ساخت. باید همه قسمت ها دارای توانی متناسب با اهمیت مأموریت واگذاری به آنان باشند. کاربرد آن در عملیات ویژه: نیروی ویژه را با توجه به ارزش منابع محدود نمی توان برای اجرای مأموریت های غیر ضروری و ثانویه به کار برد. با توجه به کوچکی و نبود توان مازاد در یگان های تاکتیکی نیروی ویژه، صرفه جویی در نیرو برای اجرای موفقیت آمیز عملیات ضروری است.

ث - اصل رزمایش:

با کاربرد انعطاف پذیر توان رزمی، دشمن را در موقعیت نامناسبی نسبت به خود قرار دهید.

– رزمایش در بعد راهبردی: جابجایی، حرک و ایجاد تغییر و تحول حساب شده در منابع قدرت ملی به منظور دستیابی به وضعیت راهبردی برتر نسبت به دشمن.
– رزمایش در ابعاد عملیاتی و تاکتیکی عبارت است از: جابجایی و حرکت توان رزمی موثر به منظور دستیابی به وضعیت عملیاتی و تاکتیکی برتر نسبت به دشمن.
– اصل رزمایش دارای سه بعد مرتبط به هم می باشد که عبارتند از: انعطاف پذیری، تحرک، قدرت رزمایش.

کاربرد آن در عملیات ویژه به حرکت و جابجایی نیروهای ویژه با توان رزمی موثر و متمرکز نمودن آنها در منطقه نفوذ و یا عقبه دشمن در زمان و مکان معین به منظور دستیابی به وضعیت برتر نسبت به دشمن می باشد. در این اصل تحرک عامل قطعی و اساسی نبرد محسوب می گردد. تنها استفاده از وسایل ترابری زمینی ممکن است

انعطاف پذیری را کاهش دهد. بنابراین لازم است تحرک از راه هوا را در نظر داشت.

ج - اصل وحدت فرماندهی:

برای دستیابی به هر هدفی از وحدت تلاش، تحت امر یک فرمانده مسئول، مطمئن شوید

وحدت فرماندهی یعنی اینکه در سلسله مراتب فرماندهی، همه نیروها تحت امر یک فرمانده مسئول و واجد شرایط، با اختیارات کافی قرار گیرند تا وی بتواند در راستای خط مشی کلی با ایجاد وحدت تلاش کلیه منابع و نیروها را در یک جهت و به سوی هدف مشترک سوق دهد.

در عملیات ویژه برای هماهنگی و همگامی نیروی ویژه با طرح عملیات، نیاز به وحدت فرماندهی دارد. ساختار فرماندهی و کنترل عملیات ویژه بر حسب نوع هدف در هر مأموریت ترسیم می شود.

چ - اصل تأمین:

هرگز به دشمن اجازه ندهید به برتری غیر منتظره و پیش بینی نشده ای دست یابد

رعایت اصل تأمین باعث کاهش آسیب پذیری در مقابل اقدامات نفوذی و هر نوع عملیات غافل گیرانه دشمن گردیده و سبب کسب و حفظ آزادی عمل می شود. اصل تأمین در بعد راهبردی شامل اقدامات عامل و غیر عامل به منظور حفاظت کشور و نیروهای مسلح آن در برابر هر نوع عملیات خرابکاری، براندازی، جاسوسی و جمع آوری اطلاعات راهبردی می باشد. با این حال اقدامات فوق نباید به نحوی اجرا گردد، که اثر نامطلوب در روابط صمیمانه بین مردم و نیروها مسلح بر جای گذارد. اصل تأمین در طرح ریزی و هدایت جنگ نقش ارزنده ای را به عهده دارد.

کاربرد آن در عملیات ویژه: تأمین قوی در طرح ریزی و اجرای عملیات ویژه به منظور مخفی ماندن مأموریت ها که اغلب در منطقه ای دور یا ممنوع اجرا می شود، ضروری است. نیروی ویژه همزمان باید بتواند میان مسائل تأمینی، تمرین و هماهنگی با دیگر نیروهای درگیر تعامل ایجاد نماید. همچنین برنامه ریزی مناسب امنیتی و اجرای آن جهت محافظت از نیروی ویژه ضروری است. با توجه به کوچکی نیروی ویژه، یگان های آن نسبت به واکنش دشمن بالقوه به حضور خود در مقایسه با یگان های بزرگتر نیروی متعارف آسیب پذیرترند.

ح - اصل غافلگیری:

به دشمن در زمان و مکان و روشی که انتظارش را ندارد ضربه وارد کنید

غافلگیری یعنی ضربه زدن به دشمن در زمان و مکان به شیوه و روشی که انتظار و آمادگی پذیرش آن را ندارد. ما باید برای دسترسی به اصل غافلگیری فرصت واکنش را از دشمن بگیریم. غافلگیری اغلب اوقات کلید موفقیت عملیات ویژه بوده و نیز موجب ماندگاری نیرو می گردد. نیروی ویژه باید به شیوه ای دشمن را غافلگیر نماید که تا پایان مأموریت قادر به واکنش موثر نباشد. عملیات فریب و جنگ های روانی به امر غافلگیری کمک می کنند. نیروی ویژه با بهره گیری از مهارت زبانی و فرهنگی منطقه مورد عمل می تواند عملیات روانی را در سطوح مختلف راهبردی، عملیاتی و تاکتیکی اجرا نماید.

خ - اصل سادگی:

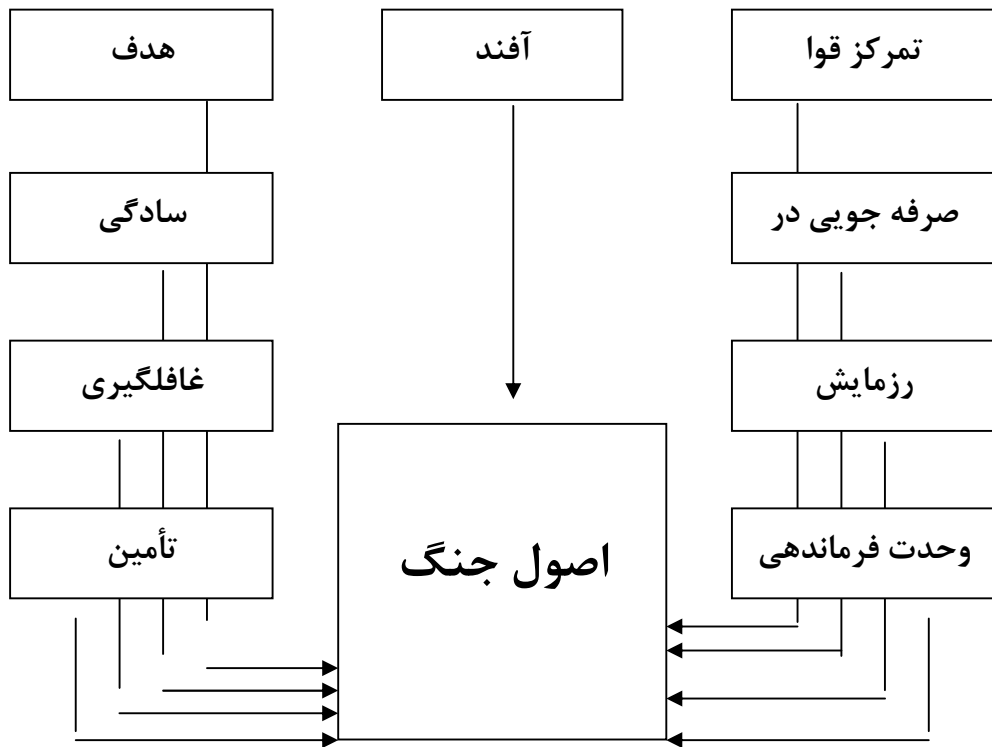
یعنی تهیه طرح های واضح و ساده ((غیر پیچیده)) و صدور دستورات صریح، کوتاه و مختصر به منظور حصول اطمینان از درک و فهم کامل آنها توسط اجرا کنندگان.

۱- **در بعد راهبردی:** اصل سادگی فراتر از کاربرد متداول سنتی آن است زیرا اجرای صحیح این اصل در بعد راهبردی سبب درک مردم از واقعیت ها گردیده در نتیجه باعث توسعه و افزایش پشتیبانی مردم از جنگ خواهد شد. لازم است مردم نیز نسبت به اهداف سیاسی و حتی اهداف کلی عملیات نظامی روشن و آگاه گردند تا با دل و جان زندگی و منابع خود را در اختیار دولت قرار دهند.

۲- **در بعد عملیاتی و تاکتیکی:** موفقیت در عملیات بستگی به این دارد که تا چه اندازه زیر دستان ماموریت های تاکتیکی را درک نموده و چگونه آنها را اجرا نمایند. بنابر این طرح ها و دستوراتی که به یگان ها و فرماندهان زیر دست ابلاغ می شوند باید ساده، روشن، قاطع، مختصر و قابل درک باشند و از به کار بردن دستورات دوپهلوی، مبهم و قابل تفسیر و تاکتیک های پیچیده اجتناب گردد.

با توجه به اینکه کاربرد آن در عملیات ویژه از روش ها و تجهیزات پیچیده و اغلب غیر متعارف استفاده می شود بنابر این لازم است طرح عملیات ساده و روشن بوده و اجرای آن آسان باشد و نیز در برابر فشار روحی و روانی محیط عملیاتی مقاوم و در ضمن نسبت به تغییر وضعیت ها انعطاف پذیر باشند.

(نمودار ارتباط اصول نه گانه جنگ)

نتیجه:

اصول جنگ حقایق مسلم که حاکم بر میدان نبرد هستند و به کار بردن بجا و به موقع آنها در هدایت موفقیت آمیز عملیات نظامی اثر قاطع دارد. به کار بردن اصول جنگ در هر وضعیتی باید با دقت فراوان صورت گیرد. این اصول زیربنای هدایت آموزش نظامی بوده و برای کسب مهارت و کاربرد جنگ ضروری می باشند، کاربرد آنان همانند عملیات متعارف در عملیات ویژه نیز موثر می باشد، بنا بر این طراحان نبرد باید با درک درستی از اصول جنگ و چگونگی ارتباط آن با عملیات ویژه آگاه باشند، و به همگام و هماهنگ نمودن آن با عملیات متعارف توجه نمایند.

نیروی ویژه جایگزین نیروی متعارف نبوده بلکه به عنوان نیروی پشتیبان و کمکی ضروری برای آن است که ممکن است به طور مستقل یا هماهنگ با نیروی متعارف باشد و می تواند مکمل یا تقویت کننده نیروی متعارف جهت دستیابی به اهداف آن عمل نماید. لازم است با دقت نظر، متمرکز و سازمان یافته به کار گرفته شود.

منابع:

- ۱- اصول عملیات ویژه مشترک شماره jp3-05
- ۲- اصول جنگ the principles of war
- ۳- نشریه عملیات ویژه (اصول و قواعد جنگ های نامنظم)